

УДК 658.206.1

О. В. БЕНДИНА, К. О. БУЙНИЧЕНКО, М. В. ЛІТВИНЕНКО

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В РАМКАХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Обґрунтовано стратегію технічного розвитку підприємства в рамках екологічної політики ПАТ «Харківська ТЕЦ-5». Визначено за доцільне підтримувати наявну техніко-технологічну базу шляхом проведення капітального ремонту устаткування та технічного доозброєння підприємства. У межах обраної форми технічного розвитку підприємства пріоритетним є напрямок підвищення ефективності функціонування (продуктивності праці) ремонтних служб ПАТ «Харківська ТЕЦ-5». Резерви зростання продуктивності праці необхідно визначити протягом кожного періоду часу за можливим використанням на конкретному підприємстві чи в галузі досягнень науки і техніки, організації суспільного виробництва, соціального розвитку.

Ключові слова: екологічна політика, стратегія, технічний розвиток, знос, ремонтна служба, підприємство.

Вступ. Охорона і захист навколишнього середовища усіма промисловими підприємствами - це основа формування сталого розвитку з дотриманням інтересів як сьогодення, так і майбутнього покоління. Будь яке підприємство розробляючи стратегію свого технічного розвитку, тобто процес формування і вдосконалення техніко-технологічної бази, що відбувається постійно та зорієнтований на кінцеві результати господарської діяльності, повинне здійснювати це в рамках екологічної політики.

На кожному підприємстві повинна бути сформульована така екологічна політика, яка б повною мірою відповідала його виробничій діяльності.

Аналіз стану питання. Протягом багатьох років енергетична промисловість розвивалася швидкими темпами й у даний час є однією з провідних галузей ПЕК України. Забезпечення населення та підприємств нашої країни електричною та тепловою енергією є необхідною умовою нормального функціонування галузей народного господарства.

Виходячи з сучасних уявлень про енерго-підприємство та враховуючи відносну стабільність потреб ринку у електроенергії та теплі, воно має можливості постачання побутовим і промисловим споживачам в залежності від свого наукового, технічного, технологічного рівня виробництва, потужності, тобто від рівня технічного розвитку.

Для того, щоб забезпечити безперервність процесу вироблення і транспортування електро- та теплоенергії необхідні: правильна експлуатація обладнання, своєчасна організація ремонтного обслуговування і регулярний догляд за обладнанням, забезпечення підприємства і робочих місць транспортом, матеріальними ресурсами, зокрема паливом.

Кризові явища в економіці України, що розпочались впродовж 90-х р.р. ХХ ст. та посилювались у 2008-2009 р.р., 2013-2015 р.р. призвели до здешевлення вартості робочої сили в порівнянні з розвиненими європейськими країнами. Як наслідок, сучасні підприємства надають перевагу не модернізації та технічному переозброєнню виробництва, а розширенню штату працівників та збільшенню часу роботи обладнання.

Ця проблема стосується й підприємств

енергетичної галузі, зокрема ТЕС і ТЕЦ. Сьогодні на електростанціях України знос основних засобів складає 65-80%.

Внаслідок цього актуальним є обґрунтування стратегії технічного розвитку підприємства в рамках екологічної політики.

Аналіз основних досягнень і літератури. В роботах багатьох вчених науково-технічний розвиток розглядається як самоорганізований і самокерований процес [1-4]. І.З. Должанський вважає, що це відбувається, насамперед, тому, що організація й управління процесами є результатом наукової творчості, тобто належить самій сфері науково-технічного розвитку. Тієї ж думки дотримуються М.А. Йохна, В.В. Стадник, які вказують, що у даний період такою самоорганізуючою силою виступають теорії нововведень, що розвиваються, стратегічне управління, технологічний менеджмент та інші спеціальні області наукових знань.

М. І. Круглов вказує, що стратегія технічного розвитку характеризує відносини між суспільними потребами (цілями технічного розвитку) і потенційними можливостями виробництва – чи попереджати в технічному розвитку зміну потреб, чи дотримуватися принципу еквівалентності науково-технічного розвитку й потреб або впливати за потребами (стратегії задоволення потреб).

Однак питання врахування екологічної політики на розробку стратегії технічного розвитку практично не досліджено.

Мета роботи. Метою роботи є висвітлення організаційно-економічного управління технічним розвитком на ПАТ «Харківська ТЕЦ-5».

Постановка задачі. Відповідно до поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання:

- надати теоретичне обґрунтування процесу економічного управління технічним розвитком;
- проаналізувати зміни в роботі підприємства ПАТ «Харківська ТЕЦ-5», що відбувалися протягом останніх років, по наступним напрямкам: матеріально-технічній, організаційній, економічній;
- сформулювати стратегічні цілі та завдання екологічної політики для ПАТ «Харківська ТЕЦ-5»;
- вибрати форму технічного розвитку підприємства для реалізації екологічної політики для ПАТ «Харківська ТЕЦ-5»;

© О.В. Бендина, К.О. Буйниченко, М. В. Літвиненко, 2015

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися методи і прийоми економічного дослідження (порівняння, узагальнення та ін.).

Результати. Науково-технічний розвиток є самоорганізованим і самокерованим процесом. Він впливає на природу механізмів управління економікою: з'являються й розвиваються техніко-економічні, соціотехнічні, організаційно-технічні механізми. Це сприяє інтеграції окремих механізмів у комплексні механізми [1].

Під час розроблення програм наукового та інноваційного розвитку необхідно враховувати потребу в раціоналізації та оптимізації природокористування, зокрема технологічного переоснащення виробництва шляхом:

- енергозбереження та збільшення обсягу використання джерел енергії з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю;

- ресурсозбереження, зменшення питомого споживання природних ресурсів на одиницю виробленої продукції, а також використання відходів як сировини при здійсненні господарської діяльності;

- удосконалення технологічного процесу та обладнання, що зменшують обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та скиду таких речовин у водний об'єкт, а також мінімізація утворення відходів;

- розвитку нових технологій чи впровадження обладнання, що зменшують обсяги використання небезпечних хімічних речовин, зокрема, гідразин моногідрату.

Економічні та фінансові механізми передбачають забезпечення стабільного фінансування

природоохоронної діяльності, вдосконалення економічних інструментів є основними передумовами реалізації екологічної політики (стратегії) підприємства.

Сьогодні найголовнішою проблемою станції є проблема високого ступеню зносу основних засобів підприємства. Для розуміння ситуації, що склалася, проведено аналіз стану основних засобів станції.

Для аналізу проблеми, яка розглядається в роботі, є важливим співвідношення активної та пасивної частин основних фондів, передусім, тому, що від їхнього оптимального сполучення у значній мірі залежать фондовіддача, фондорентабельність та фінансовий стан підприємства загалом. У табл. 1 наведено інформацію про наявність, рух і динаміку основних фондів підприємства, що аналізується.

Мірою оцінки фізичного зносу основних фондів є коефіцієнти зношення та придатності (табл. 2). Відповідно коефіцієнт зношеності на кінець звітнього періоду зменшився порівняно з його значенням на початку періоду на 0,01, а коефіцієнт придатності збільшився на таку ж величину внаслідок перевищення надходжень за первісною вартістю основних фондів за звітній період над їх зносом.

Антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в зоні розташування та впливу ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» є в межах допустимих нормативів [5].

Основними чинниками, що мають негативний вплив на екологічну ситуацію в ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» є:

Таблиця 1 – Наявність, рух і динаміка основних фондів ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» у 2014 р.

Основні фонди	Наявність на початок року, тис. грн.	Надходження впродовж року, тис. грн.	Вибуття протягом року, тис. грн.	Наявність на кінець року, тис. грн.	Відхилення (+, -)	
					абсолютне, тис. грн.	відносне, тис. грн.
Виробничі основні фонди основного виду економічної діяльності, зокрема:	664020	25576	176	689420	+25400	+3,8
– активна частина;	291329	5039	167	296201	+4872	+1,7
– пасивна частина	372691	20537	9	393219	+20528	+5,5
Невиробничі основні фонди	5497	2340	240	7597	+2100	+38,2
Разом:	669517	27916	416	697017	+27500	+4,1

Таблиця 2 – Показники зміни технічного стану основних засобів ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» у 2014 р

Показники	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Відхилення (+, -)
1 Первісна вартість основних фондів, тис. грн.	669517	697017	+27500
2 Зношеність основних фондів, тис. грн.	487449	501659	+14210
3 Залишкова вартість основних фондів, тис. грн.	182068	195358	+13290
4 Коефіцієнт зношеності	0,73	0,72	-0,01
5 Коефіцієнт придатності	0,27	0,28	+0,01

- наявність ресурсо- та енергоємних технологічних процесів та технологічного обладнання, устаткування;

- зношеність деяких основних виробничих фондів та транспортної інфраструктури;

- амортизаційна зношеність водопровідних мереж становить 40 %, зливової каналізації – 45%, а каналізаційних мереж – 30 %;

- недостатня ефективність системи екологічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів.

Основним джерелом забруднення є паливовикористовуюче обладнання станції. Кількість і характеристика шкідливих викидів ТЕЦ в атмосферу залежить від використовуваного палива.

Динаміка викидів основних шкідливих речовин за період з 2001-2011 р.р. представлена на рис. 1.

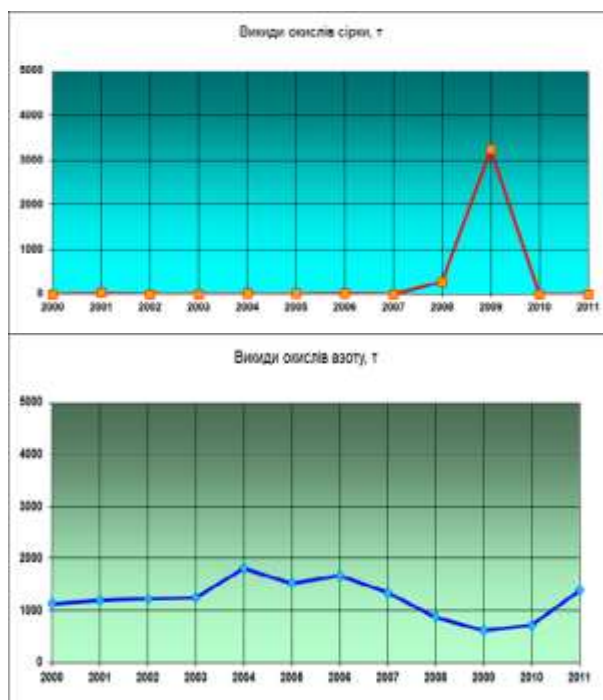

Рис. 1 – Динаміка викидів основних шкідливих речовин за період з 2000-2011 р.р

Середньорічні обсяги викидів забруднюючих речовин упродовж наступних чотирьох років (2012-2015 р.р.) склали 800 т. Зменшення обсягів викидів у порівнянні з 2009 р. (1,400 т), пов'язано із зменшенням обсягів виробництва електричної та теплової енергії.

Враховуючи аналіз основних чинників, що мають негативний вплив на екологічну ситуацію в ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» зроблено висновок, що інтеграції екологічної політики та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління. Незважаючи, що врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування планів і програм розвитку не є законодавчо обов'язковим в Україні, на відміну від законодавства ЄС, необхідно щоб сьогодні природоохоронні аспекти набували широкого відображення в господарчих планах, а запровадження

новітніх екологічно чистих технологій та поширення найкращого світового досвіду були обов'язковими.

Узагальнюючи результати дослідження теоретичних положень щодо технічного розвитку підприємства, положень екологічної політики, а також фінансового стану, стану основних фондів ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» у роботі визнано за доцільне підтримування на достатньому рівні наявної ТТБ: проведення капітального ремонту устаткування та технічне доозброєння підприємства. У межах обраної форми технічного розвитку підприємства пріоритетним є напрямок підвищення ефективності функціонування ремонтних служб ПАТ «Харківська ТЕЦ-5».

Основними напрямками вдосконалення системи ремонтно-профілактичного обслуговування на підприємстві, підвищення ефективності функціонування ремонтних служб є наступні:

а) у галузі організації виробництва – розвиток спеціалізації і кооперації в організації ремонтного господарства;

б) у галузі планування розвитку основних виробничих фондів – використання наукових підходів і методів менеджменту;

в) у галузі проектування та виготовлення запасних частин – уніфікація та стандартизація елементів запасних частин, використання систем автоматизованого проектування на основі класифікації та кодування, скорочення тривалості проектних робіт і підвищення їхньої якості;

г) у галузі організації робіт – використання принципів раціональної організації виробництва (пропорційності, паралельності, неперервності, ритмічності та ін.), методів календарного та сіткового планування і моделювання на базі комп'ютеризації розв'язання практичних задач;

д) у галузі технічного нагляду, обслуговування і ремонту основних виробничих фондів (устаткування) – розвиток предметної та функціональної спеціалізації робіт, підвищення технічного рівня забезпеченості ремонтно-механічних підрозділів (цехів) і якості виконання ними ремонтних робіт, посилення мотивації праці та ін.

Важливим напрямком підвищення ефективності роботи ремонтних служб на ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» є визначення резервів для підвищення продуктивності праці.

Резерви зростання продуктивності праці визначаються протягом кожного періоду часу за можливим використанням на конкретному підприємстві чи в галузі досягнень науки і техніки, організації суспільного виробництва, соціального розвитку. Залежно від особливостей виявлення і використання резерви можна поділити на дві групи:

а) резерви зниження трудомісткості, тобто можливості скорочення витрат праці (фонду часу) робітників та інших категорій працівників на одиницю виробленої продукції за рахунок механізації, автоматизації виробничих процесів, удосконалення організації виробництва і праці;

б) резерви якісного поліпшення використання одиниці робочого часу за рахунок ліквідації будь-яких

його втрат, усунення непродуктивних витрат праці (зокрема, пов'язаних з браком, відхиленням від діючої технології і т.д.), поліпшення умов праці на робочих місцях.

Для виявлення резервів і розроблення конкретних заходів щодо їх використання необхідно визначити відповідні фактори, тобто рушійні сили чи об'єктивні умови, що визначають можливості підвищення продуктивності праці. Усі ці фактори можна поділити на чотири основні групи – матеріально-технічні, організаційні, економічні і соціальні.

1 Матеріально-технічні фактори пов'язані з науково-технічним прогресом, що забезпечує підвищення ефективності техніки, удосконалення технології, підвищення якості матеріалів.

2 Організаційні фактори пов'язані з підвищенням рівня концентрації, спеціалізації і кооперування, раціональним розміщенням підприємств, забезпеченням ефективної організації виробничих процесів, праці і заробітної плати. Особливе місце серед організаційних факторів зростання продуктивності праці посідають питання вдосконалення системи управління народним господарством. Важливим при організації роботи ремонтних служб є раціональна організація виконання ремонтних робіт. Це дозволяє скоротити час простою обладнання у ремонті та підвищити коефіцієнт його використання. Скорочення часу простою досягається за рахунок:

а) зниження трудомісткості ремонту за рахунок впровадження прогресивної технології та форм організації робіт, комплексної механізації та автоматизації процесів;

б) комплексної та матеріальної підготовки ремонтних робіт;

в) розширення фронту робіт по кожному об'єкту та збільшення змінності під час виконання робіт наскрізними бригадами;

г) спеціалізація робочих місць;

д) впровадження вузлового та послідовно-вузлового методів ремонту.

3 Економічні фактори зростання продуктивності праці пов'язані з впровадженням у виробництво економічних методів управління. Вони базуються на використанні принципів матеріальної зацікавленості і відповідальності, на впровадженні повного господарського розрахунку, на вдосконалюванні

ціноутворення, фінансово-кредитного механізму.

4 Великий вплив на підвищення продуктивності праці мають соціальні фактори. Вони пов'язані з умовами життя і діяльності людей у виробництві та інших сферах суспільного життя.

Усі чотири групи факторів зростання продуктивності праці діють не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку, доповнюючи один одного. Однак слід зазначити, що реалізація організаційних і соціальних факторів потребує, як правило, значно менше капітальних вкладень, ніж забезпечення інших двох груп факторів. При цьому вони можуть справити великий вплив на підвищення ефективності виробництва і забезпечити найбільш швидку віддачу, а отже, повинні використовуватися в першу чергу.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження у роботі визначено за доцільне підтримувати наявну техніко-технологічну базу на ПАТ «Харківська ТЕЦ-5» шляхом проведення капітального ремонту устаткування та технічного доозброєння підприємства в рамках екологічної політики.

Список літератури: 1. Должанський І. З. Конкуреноспроможність підприємства : навчальний посібник / І. З. Должанський, Т. О. Загорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с. 2. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: навчальний посібник / М. А. Йохна. – К: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с. 3. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с. 4. Круглов М. І. Стратегічне управління компанією / М. І. Круглов. – М.: Російська ділова література, 1998. – 767 с. 5. Наказ ПАТ «ХАРКІВСЬКА ТЕЦ-5» від 27.02.2013 / 92. Основні засади екологічної політики ПАТ «ХАРКІВСЬКА ТЕЦ-5» на період до 2020 р.

Bibliography (transliterated): 1. Dolzhans'kyj I. Z. Konkurentospromozhnist' pidpry'emstva : navchal'nyj posibnyk / I. Z. Dolzhans'kyj, T. O. Zagorna. – Kiev :Centr navchal'noyi literatury', 2006. – 384 s. 2. Joxna M. A., Stadnyk V. V. Ekonomika i organizaciya innovacijnoyi diyal'nosti: navchal'nyj posibnyk / M. A. Joxna. – Kiev: Vy'davny'chyj centr «Akademiya», 2005. – 400 s. 3. Krasnokuts'ka N. S. Potencial pidpry'emstva: formuvannya ta ocinka : navch. posibnyk / N. S. Krasnokuts'ka. – Kiev :Centr navchal'noyi literatury', 2005. – 352 s. 4. Kruglov M. I. Strategichne upravlinnya kompaniyeu / M. I. Kruglov. – Moskva: Rosijs'ka dilova literatura, 1998. – 767 s. 5. Nakaz PAT «XARKIVS'KA TECz-5» vid 27.02.2013 / 92. Osnovni zasady ekologichnoyi polity'ky' PAT «XARKIVS'KA TECz-5» na period do 2020 r.

Надійшла (received) 05.06.2015

Бендіна Ольга Вікторівна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; тел.: (057) 707-65-26.

Benduna Olga Viktorovna – National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", student; tel.: (057) 707-65-26.

Буйниченко Карина Олегівна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; тел.: (057) 707-65-26

Bynschenko Karina Oletgovna – National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", student; tel.: (057) 707-65-26.

Літвіненко Марія Владиславна – кандидат технічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри економіки і маркетингу; тел.: (095) 501-94-89; e-mail: dozent@mail.ru.

Litvinenko Maria Vladislavna – Candidate of Technical Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Associate Professor at the Department of Economics and Marketing; tel.: (095) 501-94-89; e-mail: dozent@mail.ru.